

Motion till riksdagen

1989/90:Ju632

av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

Snatteri

Snatteri – en verksamhet med miljardomsättning

År 1980 anmäldes ca 35 000 snatterier, år 1988 drygt 59 000. Det är svårt att uppskatta det totala värdet av de varor som årligen snattas. År 1987 var omsättningen i handeln ca 220 miljarder kronor. Det totala svinnets uppskattas av handelns företrädare till ca tre procent, varav minst en procent, dvs. 2,2 miljarder, anses vara hänförligt till snatteri. I vissa varuhus i Stockholm uppgår svinnets till flera tiotusentals kronor per dag. I en Metrobutik i Tensta utanför Stockholm tillgrips varor för 1 000 kr. i timmen. I genomsnitt grips en person var tredje timme för stöld eller snatteri. Allmänt gäller att såväl butikernas läge som sortiment spelar stor roll för svinnets omfattning.

Många butiksägare är mycket oroade över utvecklingen. Det är emellertid ytterst konsumenterna som förlorar på snatterierna. Affärsinnehavarna tvingas ju kompensera sig för stulen egendom och höjer priserna på varorna.

Ofta straffritt att snatta

Snatteri kan beskrivas som ett mindre allvarligt fall av stöld. Enligt brottsbalken kan snatteri leda till böter eller fängelse i högst sex månader. Oftast är det värdet av den stulna egendomen som bestämmer om brottet skall anses som stöld eller snatteri. Värdegränsen går för närvarande vid 600 kr.

Det är emellertid inte troligt att en snattare som upptäcks och polisanmäls får något straff. En polisman har nämligen rätt att lämna s.k. rapporttefergift och nöja sig med ett påpekande till den felande. Detta kan ske om det enligt polismannen är uppenbart att endast böter skulle komma att utdömas och brottet verkar obetydligt.

I praktiken sker ofta rapporttefergift om det snattande föremålet är värt mindre än 50 kr. Om polismannen nöjer sig med en erinran till snattaren sker inte någon registrering av brottet. Om snattaren konsekvent begår nya stölder på annan plats och begränsar sig till varor värda mindre än 50 kr. finns goda möjligheter för honom att helt straffritt begå brott vid upprepade tillfällen, eftersom han grips av olika poliser.

Det är inte säkert att något straff följer även om polisrapport upprättas och överlämnas till åklagare. En åklagare har nämligen enligt rättegångsbalken rätt att meddela åtalsunderlåtelse. Detta kan bl.a. ske under förutsätt-

ning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts och det kan antas att brottet bara kan leda till böter. Allmänt uttryckt gäller att åtal bör underlåtas om åklagaren finner att brottet vid en samlad bedömning kan anses ha ringa straffvärde. Det tillgripnas värde har betydelse vid den bedömningen. Ju lägre värdet är desto starkare skäl för åtalsunderlåtelse.

Majoriteten av de personer som trots allt straffas för snatteri åläggs böter. Detta sker antingen genom att åklagaren utfärdar s.k. strafföreläggande eller genom dom i domstol. De stora flertalet bötesstraff utfärdas i form av strafföreläggande.

Snatteri – ett steg i "brottskarriären"

Många ungdomar som snattar beviljas åtalsunderlåtelse med stöd av lagen om unga lagöverträdare. Normalt föregås åtalsunderlåtelserna då av socialutredning och kontakt med åklagare.

Goda möjligheter finns således för ungdomar att utan påtaglig reaktion från samhällets sida grundlägga ett brottsligt beteende. Mycket talar för att denna erfarenhet påverkar många ungdomars syn på allvarigare brottslighet. Nära hälften av alla brottsbalksbrott består av olika former av stöld. Ca 40 % av gärningsmännen vid inbrott är 20 år eller yngre. Det är oftast yngre personer som förövar bitillgrepp.

Snatteri får inte accepteras

Det är allvarligt om ungdomar får uppfattningen att vissa former av stöld är acceptabelt. Samtidigt måste konstateras att snatteri förekommer i alla ålderskategorier. Det finns butiker som i stor utsträckning gripit pensionärer – ofta stamkunder – för snatteri.

Det finns undersökningar som visar att allmänheten har en bristande kunskap om att snatteri är brottsligt. Stöldundersökningen Stöld i butik (SOU 1982:39) redovisade en undersökning av SCB gällande synen på snatteri. På frågan "Tror du det är straffbart att snatta en vara som kostar mindre än 20 kronor?" svarade endast ca 40 % att de var medvetna om att gärningen var straffbar. Beloppet 20 kr. sammanhänger med att denna summa vid tiden för undersökningen var bestämd som gräns för rapportteftergift.

Det finns även mycket som talar för att det existerar en grupp professionella butikstjuvar som svarar för en stor del av stöldsvinnet.

Riksdag och regering måste på olika sätt klart deklarerat att snatteri är en form av stöld som i likhet med andra stöldbrott inte kan godtas. För att budskapet skall nå fram krävs bl.a. lagändringar vad gäller påföljder, skiftande åtgärder från olika myndigheter och en aktiv opinionsförmedling i familj och skola. Slutligen måste även handeln på olika sätt försvåra förutsättningarna för snatteri.

Snabba och konsekventa straff för snattare

Stöldutredningen "Stöld i butik" föreslog bl.a. att det skulle införas ett system med ordningsföreläggande vid snatteri, dvs. det skulle ske en överflyttning av besluten från åklagarna till polisen. I ett stort antal fall borde ett

ordningsföreläggande kunna utfärdas och godkännas i omedelbar anslutning till brottet. Ordningsföreläggande skulle användas vid okomplicerade, erkända snatteribrott som lämpade sig för en förenklad hantering. Om snatteriet skilde sig från normalfallet, exempelvis genom att en särskild raffinerad metod används eller om värdet av det stulna överskred 200 kr., skulle ärendet på sedvanligt sätt handläggas av åklagaren. Ordningsbot skulle utfärdas i form av dagsböter som borde stå i proportion till det stulnas värde.

Vi anser att det system utredningen föreslog i princip är bra. Det kan visserligen hävdas att införande av ordningsbot kan ge intryck av att snatteri av lagstiftaren ses som ett "bagatellbrott". Detta är givetvis en nackdel. Mot detta skall dock ställas att det har ett särskilt värde om straffet för ett brott kommer snabbt.

Ett system med ordningsbot skulle uppfylla det kravet. I och med att endast erkända brott skulle föranleda ordningsbot bör rimliga rättssäkerhetskrav vara tillgodosedda.

Utredningen föreslog också att polismän skulle ha kvar sin rätt att meddela rapporttefergift. I denna fråga har vi en avvikande uppfattning. Det är tänkbart att systemet med rapporttefergift bör finnas kvar, men i så fall måste tillämpningsområdet minskas drastiskt. Vi menar att om statsmakterna anser att vissa handlingar inte skall föranleda någon påföljd skall de inte heller vara kriminaliserade. När det gäller snatteri skall enligt vår mening rapporttefergift kunna ske endast undantagsvis. Skall vi hejda ökningen av snatteribrotten måste de konsekvent bestraffas. Allmänheten måste veta att på snatteri följer straff.

Minskat utrymme för åtalsunderlåtelse

Det är vidare nödvändigt att skärpa reglerna vad gäller åtalsunderlåtelse. Nu måste en ändring ske. Utgångspunkten skall vara att brott alltid skall följäs av en reaktion från det allmännas sida.

Det finns också anledning att överväga gränsen mellan snatteri och stöld som i normalfall för närvarande är 600 kr. Med en lägre värdegräns blir påföljden hårdare för den som stjäl varor för högre belopp eftersom brottet då rubriceras som stöld. En sådan ändring skulle öka respekten för normen att samhället inte tolererar stöld.

Som ovan anförts finns en oroande tendens att ungdomar i ökad utsträckning gör sig skyldiga till snatteri. När det gäller ungdomar under 15 år är något straff inte aktuellt. Det är då av största betydelse att det sker en kontakt mellan polis och sociala myndigheter och den unges föräldrar. De sociala myndigheterna måste i ökad utsträckning – i förening med föräldrarna – inskräpa hos ungdomar som gjort sig skyldiga till snatteri att det är fråga om ett brott och att beteendet inte kan accepteras.

Fler poliser behövs

Det kommer att bli nödvändigt att förstärka polisresurserna för att få bukt med den omfattande brottsligheten, inte minst snatterierna. Det är inte ovanligt att butiker underlåter att polisanmäla snattare därför att "det är meningslöst, inget händer ändå". En orsak till denna inställning är att polisens

resurser i dag är så ansträngda att man är tvungen att prioritera insatserna. Det är från polisens synpunkt ett rimligt agerande och det är också i och för sig begripligt att snatterier sätts efter andra allvarigare brott på åtgärdslistan. Men sådana förhållanden bör inte råda i ett rättssamhälle.

Vi har i annat sammanhang krävt att det 1990/91 skall anställas 600 nya administrativa befattningshavare i polisväsendet utöver de 800 aspiranter som regeringen har föreslagit skall utbildas. Med fler administrativa tjänster kan fler poliser frigöras för rent polisarbete. Som bl.a. rikspolisstyrelsen framhållit räcker nuvarande polisresurser inte till och förstärkningar är därför nödvändiga. Det är också angeläget att fler kvarterspolistjänster inrättas. En kvarterspolis kan på ett utmärkt sätt lära känna människorna i trakten och han kan vara en effektiv normförmedlare till ungdomar. Han kan också upptäcka och på ett tidigt stadium ingripa mot ungdomsgång som visar tecken på brottsligt beteende.

Handelns ansvar

Det finns undersökningar som tyder på att bl.a. många butiksstölder begås av människor som normalt sett inte anses särskilt brottsbenägna. Brottet är ett resultat av ett tillfälligt beslut i en viss situation. Detta skulle betyda att brottsligheten skulle kunna minskas genom att de praktiska möjligheterna att utföra brotten begränsades samtidigt som upptäcktsrisken ökades.

Såsom berördes ovan är inte allt svinn inom handeln att hänföra till snatterier utförda av kunder. Det är mycket svårt att uppskatta denna typ av brottslighet i siffror. Klart står dock att en icke ringa del av svinnet beror på stölder av personal eller stölder av personer som inte utgör ordinarie personal, t.ex. leverantörer. När det gäller denna typ av svinn är orsaken oftast bristande kontroll från ledningens sida eller ett mer eller mindre medvetet tillåtande av ett visst svinn.

För vissa butiker är svinnet i samband med leveranser av varor mycket stort. Det finns butiker som inte har någon regelbunden kontroll av att varorna anlånt eller som brister vad gäller tillsyn av varor som är uppställda exempelvis på lastkajer utanför butikerna.

Svinnet borde kunna nedbringas om man inom handeln skapade bättre ordning i butikerna och konstruerade fungerande kontrollsystem. Detta skulle innebära ökat hänsynstagande till hur varor exponeras, satsning på elektroniska varularm och bättre kontroll av personal och leveranser.

Ge familjen ökat ansvar

Stramare påföljdsregler, snabbare straff och fler poliser utgör viktiga åtgärder för att minska antalet snatterier. Som moderata samlingspartiet utvecklat i andra motioner är det emellertid väsentligt att människor anammar synsättet att stöld är förkastligt. Detta kan främst ske genom att föräldrar förmedlar denna norm till sina barn och konsekvent reagerar mot överträdelse. Det allmännas verksamhet för att förebygga och beivra brott kan inte ersätta den uppbyggnad av värderingar som måste ske i familjerna. Föräldrarnas insatser kan dock förstärkas genom en allmänt familjevänligare politik och bättre normförmedling i skolan.

I en partimotion, Ökad rättstrygghet, har moderata samlingspartiet redovisat ett flertal förslag gällande hur rättstryggheten skall kunna stärkas i landet.

Mot. 1989/90
Ju632

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att föreläggande av ordningsbot skall få utfärdas för snatteri i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rapporteftergift,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtalsunderlåtelse,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gränsen mellan snatteri och stöld.

Stockholm den 25 januari 1990

Rolf Dahlberg (m)

Jerry Martinger (m)

Göthe Knutson (m)

Birgit Henriksson (m)

Göran Ericsson (m)

Inger Koch (m)

Carl G Nilsson (m)

Allan Ekström (m)

Ewy Möller (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Filip Fridolfsson (m)

Eva Björne (m)